

วาทภัย ภัยแห่งชีวิต

รศ.ดร. ประพันธ์ เศรษฐนันท์

“นี่เธอ ยายฤดี เลขาหัวหน้าฉันตอนนี้ประจำเจ้านายหน้าดู เจ้านายก็ให้ทำทุกอย่าง ฉันนะ หมั่นไส้เสียจริง สงสัยปีนี้ได้ 2 ชั้นอีกตามเคย คิดแล้วไม่อยากทำงานเลย ไม่มีกำลังใจ ตอนนี่เลย แกล้งมาทำงานสายทุกวัน”

“นี่คุณประกอบ ลูกสาวไม่เชื่อฟังฉันเลย ฉันทำงานให้ทุกอย่าง ซื่อเสื่อผ้าสารพัด จนไม่มีตู้ จะเก็บ แต่เวลาใช้อะไรหน่อย ซื่อเกียจนาคู”

“คุณจำลอง ผมมีเรื่องไม่อยากจะเล่าเลย กลัวคุณจะเสียใจ แต่อยากจะฟังใหม่ละ คือ ผม เห็นภรรยาคุณเดินควงกับหัวหน้างานอย่างสนิทสนมที่ศูนย์การค้า สงสัยจะมีอย่างว่า”

“น้องจิว รู้ไหมว่าพี่พรธาดาจะแต่งงานอาทิตย์หน้าแล้วนะ น้องทั้งสวดยทั้งรวยกว่าเขาเยอะ กลับยังไม่แต่งงานเสียที”

คุณสนิท คนที่คุณคุยด้วยเป็นใครกันนะ ท่าทางเป็นคนดี พูดจาไม่ถือตัวเลย เสียอย่างเดียว กลิ้งปากกัหมิ่นนาคู ใครได้เป็นแฟนสงสัยเป็นลมตายวันละหลายหน”

“พี่น้อย วันก่อนพบคุณธงชัยที่ทำงานที่เดียวกับพี่ น้องรู้สึกว่าเขามีอัธยาศัยดีจัง ท่าทาง เป็นแมน หล่อด้วย วันหลังแนะนำน้องให้รู้จักด้วยนะ”

คำพูดเหล่านี้เป็นเรื่องธรรมดา ที่พวกเราทุกคนอาจได้ยินอยู่ทั่วไปทั้งในบ้าน นอกบ้าน ในที่ทำงาน และในงานสังคมทั่วไป ถามตัวเองว่า คำพูดเหล่านี้จำเป็นเพียงใด ให้ประโยชน์แก่ผู้พูด และผู้ฟังบ้างหรือไม่ คำตอบคือ คำพูดที่ยกมาเป็นตัวอย่างเหล่านี้เป็นคำพูดที่ไม่ควรพูด ไม่จำเป็นต้องพูด เพราะไม่เกิดประโยชน์อะไรแก่ทั้งผู้พูดและผู้ฟังเลย ไม่ว่าจะการพูดนั้นจะเป็นคำนิทา หรือ คำยกยอกก็ตามล้วนไม่ควรพูดทั้งสิ้น เพราะให้โทษแก่ทั้งผู้พูดและผู้ฟัง คือ ผู้พูดสร้างทางไปเป็น อธรรมวาทบุคคล ไม่มีผู้เลื่อมใสในคำพูด แม้คำพูดนั้นจะเป็นจริงก็ไม่มีใครเชื่อถือ บุคคลประเภทนี้ แม้มีโอกาสเป็นหัวหน้าคน ก็เป็นหัวหน้าที่ไม่ประสบความสำเร็จเพราะลูกน้องไม่เชื่อฟัง ถ้าผู้พูดมีฐานะเป็นลูกน้อง ก็เป็นลูกน้องที่ไม่ได้รับความไว้วางใจจากหัวหน้า เพราะกลัวปากหาเรื่อง ถ้าเป็น พ่อบ้านหรือแม่บ้าน ลูกบ้านก็ไม่ศรัทธาในคำพูด มีสถานภาพต่ำในสายตาของผู้อยู่ในความปกครอง สำหรับประโยชน์ที่จะได้รับแก่ผู้ฟัง พูดได้ว่าไม่มีเลย แต่สิ่งที่ผู้ฟังจะได้รับอย่างแน่นอนคือ อกุศลจิตทั้งปวง ได้แก่ ความไม่สบายใจนานาประการ มักเกิดโทษเมื่อได้รับทราบเรื่องราวไร้สาระ เหล่านั้น ผู้ฟังที่ขาดสติจะมีจิตใจหม่นหมองอาจเกิดความอาฆาตพยาบาท กินไม่ได้ นอนไม่หลับ สุขภาพทรุดโทรม และสร้างกรรมชั่วต่อไปโดยไม่รู้ตัว โดยการถ่ายทอดคำพูดที่ไร้สาระเหล่านั้น ไปยังบุคคลที่สามต่อไปไม่รู้จบสิ้น

ภัยที่เกิดจากธรรมชาติที่ทั้งปวง ไม่ว่าจะป็นวาตภัย อุทกภัย อัคคีภัย ล้วนไม่ร้ายแรงเท่าภัยที่เกิดจากลมปากมนุษย์ เรียกว่า **"วาตภัย"** เพราะภัยจากธรรมชาติดังกล่าวอาจป้องกันได้ล่วงหน้า แต่วาตภัยไม่สามารถป้องกันได้ และผลที่เกิดจากวาตภัยก็มีอยู่สูงมาก จึงนับเป็นภัยที่ร้ายแรงกว่าภัยจากธรรมชาติทั่วไป คำว่า วาตภัยมีความหมายถึงภัยที่เกิดจากอกุศลวจีกรรม 4 ได้แก่ การพูดเรื่องที่ไม่จริง (มุสาวาท) พูดส่อเสียด (ปิสุณวาจา) พูดคำหยาบ (ผรุสวาจา) และพูดเพ้อเจ้อไร้สาระไร้แก่นสาร (สัมผัปปลาปะ) วาตภัยจะพัดกระหน่ำชีวิตเราในทุกที่ ทุกเวลา ไม่มีวันหยุดแต่ประการใด คนเราฆ่ากันก็เพราะลมปาก รักกันก็เพราะลมปาก โกรธกันก็เพราะลมปาก มนุษย์พูดกันเมื่อใด ล้วนเป็นการสะสมวาตภัยให้แก่ชีวิตตนเองทั้งสิ้น หยุดพูดหยุดฟังจึงยังภัยได้ ก็เพราะเหตุนี้เอง เราจึงจำเป็นต้องเตือนตนเองอยู่เสมอว่า "ไม่จำเป็นต้องพูด ถ้าจำเป็นต้องพูดให้พูดให้น้อยที่สุด" การไม่พูดเท่ากับเราปฏิบัติศีล 5 ได้ครบบริบูรณ์ ไทยโบราณก็สอนในทำนองเดียวกันดังคำกล่าวที่ว่า "พูดไปสองไพเบี้ย นิ่งเสียตำลึงทอง"

ที่จริงแล้วชีวิตมนุษย์ยุคโลกาภิวัตน์นี้ บาปทางวาจามีส่วนผลักดันให้เกิดบาปทางกายและใจอย่างมาก เพราะเสียงที่มากกระทบทำให้จิตคิดฟุ้งซ่านไม่อาจตั้งมั่นในปัจจุบันได้ เมื่อมีความฟุ้งซ่านมากขึ้น อำนาจแห่งโทสะอันเป็นผลจากความฟุ้งซ่านก็ทำให้เกิดความกล้าพอที่จะล่วงเกินผู้อื่นทางกายได้ ผู้ที่แสวงหาหนทางแห่งอริยมรรคควรเข้าใจว่า คำว่า สัมมาวาจาไม่ได้หมายถึงการพูดดีพูดเก่ง แต่หมายถึงการหยุดพูด ดังนั้นเมื่อผู้ใดจำเป็นต้องพูดจึงควรมีสติพูดให้น้อยที่สุด เท่าที่จำเป็นเพื่อให้บาปทางวาจามีโอกาสเกิดได้น้อยที่สุดนั่นเอง

ทุกข์ที่เกิดแก่เรามีมากมายอยู่แล้ว ส่วนใหญ่เป็นทุกข์ที่ต้องต่อสู้กับกิเลสตัณหาของตัวเอง ต้องมีขันติอดกลั้นต่อการไม่ล่วงเกินบุคคลอื่นที่ไม่ควรล่วงเกิน คือ บุคคลที่ไม่ใช่ตัวเราไม่ควรล่วงเกินทั้งสิ้น ทุกข์ที่เกิดจากความไม่สบายทางร่างกาย ย่อมเป็นไปตามวิบากกรรมของแต่ละคน แต่ทุกข์ที่เกิดจากการต้องรับฟังแต่เรื่องที่ไม่สบายใจ ซึ่งเป็นเรื่องของคนอื่นเป็นทุกข์ที่สาหัสอย่างยิ่ง โดยสันดานของมนุษย์ย่อมเอาตัวเองเป็นใหญ่เสมอ ดังนั้นแม้มีใครมาสอบถามทำนองขอความเห็น ความเห็นใจ ขอคำปรึกษา แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ผู้ถามมักมีคำตอบเป็นเป้าหมายในใจอยู่แล้ว ถ้าผู้ตอบได้ตอบไปโดยไม่ระวังอาจมีภัยแก่ตัวเอง คือ (1) ถ้าตอบตรงกับใจของผู้ถาม ก็กลายเป็นพวกเดียวกัน สนทนากันถูกคอได้นานๆ ต่างคนต่างช่วยกันเสริมเติมแต่งนินทาบุคคลอื่น ซึ่งตนไม่ชอบหน้า ทำให้เกิดรสชาติมั่นในอารมณ์อย่างยิ่ง (2) ถ้าตอบไม่ตรงกับใจของผู้ถาม ก็ทำให้ผู้ถามเกิดโทสะมากขึ้นแล้วแต่จริตอัธยาศัย

เราทั้งหลายก็เห็นกันอยู่บ่อยๆ ที่ผู้ถามและผู้ตอบทะเลาะวิวาทกัน เพราะความเห็นไม่ตรงกันในเรื่องที่ไร้สาระ บางทีถึงกับตัดญาติขาดมิตรกันไปเลยก็มีมาก ฆ่ากันตายก็มีมาก จะมีสักกี่คนที่สามารถ “รู้จักสามัคคี หรือจริงใจ เข้าใจและอภัยกัน” โดยบริสุทธิ์ใจ เพราะฉะนั้น ถ้าพวกเราไม่หยุดพูดเพื่อเจ้าในเรื่องไร้สาระ ไม่หยุดพูดส่อเสียดบุคคลอื่นที่ไม่ใช่ตัวเรา นอกจากตัวเองจะได้สร้างกรรมชั่วติดตัวไปแล้ว ยังเป็นผู้ทำให้เกิดความไม่สบายใจ และความลำบากใจแก่ผู้ที่จำเป็นต้องตอบท่านในเรื่องที่ไม่เป็นเรื่องอีกด้วย การสร้างสติในการพูดของท่านจึงมีประโยชน์แก่ตัวเองและผู้รอบข้างอย่างมากมาย ถ้ามีเรื่องฟุ้งซ่านเกิดขึ้น ควรหมั่นระลึกไว้เสมอว่า “เรื่องมันจบไปแล้ว” ถ้าไม่แน่ใจว่าสิ่งใดควรพูดหรือไม่ควรพูด ให้ใช้หลักปลอดภัยไว้ก่อน คือ “ไม่จำเป็นต้องพูด แต่ถ้าจำเป็นต้องพูด ควรพูดให้น้อยที่สุด” เพราะการไม่พูดเป็นการตัดการเบียดเบียนผู้อื่นโดยสิ้นเชิง

“บุคคลพึงกล่าวแต่วาจาที่ไม่เป็นเหตุยังตนให้เดือดร้อน และไม่เป็นเหตุเบียดเบียนผู้อื่น วาจานั้นแลเป็นสุภาสิต” .... (24/383 สุภาสิตสูตร)

ตีพิมพ์ครั้งแรกในวารสารชีวิต มุลนิธิอภิธรรมมูลนิธิ ประจำเดือน กันยายน - ตุลาคม 2535